

GORAN MILOŠEVIĆ
Kriminalističko-policijska akademija
Beograd
NATAŠA GOLUBOVIĆ
Ekonomski fakultet
Niš

UDK 336.2:339.98
Pregledni članak
Primljen: 17.11.2011
Odobren: 13.2.2011

PORESKA INCIDENCA

Sažetak: Država polazeći od opštih interesa utvrđuje finansijsku raspodelu poreskog tereta, shodno poreskoj snazi obveznika plaćanja poreza. Na poresku obavezu, obveznici različito reaguju. Pojedini obveznici svesni poreskog tereta izmiruju poreske obaveze, a drugi porezom opterećeni pojedinci, polazeći od svojih posebnih interesa, ne prihvataju ovu raspodelu. Naime, poreski obveznici polazeći od svojih ciljeva vrše novu ekonomsku raspodelu poreskog tereta. Poreski obveznik porez mora da plati, ali on reaguje na način da teret plaćanja poreza prevaljuje na druga lica. Proces prevaljivanja poreza može se odnositi na jedno ili više lica. Kada u toku procesa prevaljivanja ne postoji više mogućnost da se poreski teret prevali na neko drugo lice, tada je lice – konačni poreski platac „pogođeno” incidencom.

Ključne reči: poreski obveznik, poreski platac, porez, incidenca

1. Pojam incidence

Aktivnost države, njenih organa i kolektiviteta, koja za svrhu ima prikupljanje, raspodelu i trošenje materijalnih sredstava radi ostvarivanja opštekorisnih ciljeva, predstavlja finansijsku delatnost države. Svojom finansijskom delatnošću kroz proces oporezivanja, raspoređivanja i trošenja finansijskih sredstava, država obezbeđuje potrebna sredstva za funkcionisanje svoje zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Da bi država ostvarila svoje funkcije, neophodno je da subjekti plaćanja poreza svoje obaveze izmiruju u skladu sa projektovanim poreskom politikom.

Poreski obveznici u želji da umanje, izbegnu ili ne plate poreski teret, reaguju na obavezu plaćanja poreza na dva načina. Obveznik koristeći odredbe zakona ili direktno kršeći zakonske norme ne plaća porez, te time vrši evaziju poreza. Drugi način ponašanja obveznika ogleda se kroz njegovo nastojanje da teret poreske obaveze prevali na neko drugo lice koje će u krajnjoj instanci poneti (platiti) poreski teret.

Prevaljivanje poreza treba shvatiti kao ekonomski proces izazvan poreskim zahvatom pomoću kojeg se direktno novčano opterećenje prebacuje, putem usklađivanja cena, sa poreskog obveznika na jedno ili više drugih lica. Prevaljivanje poreza postoji uvek kada je lice – poreski obveznik, različito od lica koje stvarno snosi poreski teret.

Proces prevaljivanja poreza odvija se u nekoliko stadijuma. To su:

- 1) perkusija,
- 2) reperkusija i
- 3) incidenca.

Perkusija (engleski - impact) prva faza u prevaljivanju poreza, je uvođenje obaveze plaćanja poreza i utvrđivanje osobe - lica koje je dužno da porez plati. Druga faza prevaljivanja naziva se reperkusija ili prevaljivanje u užem smislu. U okviru ove faze, poreski obveznik uspeva da poreski teret prevali na druge. Naime, poreski obveznik u povećanoj ceni svojih proizvoda ili usluga, odnosno u sniženju cena sirovinske baze, može poreski teret prevaliti na drugu osobu.

Incidenca je ona faza u prevaljivanju poreza kada više ne postoji mogućnost da se poreski teret prevali na neko drugo lice, bilo na kupce oporezovanih proizvoda ili usluga, bilo na dobavljače sirovinske osnove. U ovoj fazi prevaljivanja javlja se konačni poreski platac. Drugim rečima, licu pogodnom incidentom umanjuje se raspoloživi realni dohodak.¹ U fazi incidence učestvuje samo jedno lice, a to je konačni poreski platac.

2 Oblici poreske incidence

Zavisno od kriterijuma posmatranja, poresku incidencu možemo posmatrati kao: direktnu, indirektnu, formalnu i efektivnu. Poreska incidenca može biti direktna, ako je lice na kome je poreska incidenca sam poreski obveznik, koji nije uspeo da porez prevali. Incidenca može biti i indirektna, kada je poreski teret putem cenovnih efekata prevaljen sa poreskog obveznika na neko drugo lice.

---

¹ D. Popović, Nauka o porezima i poresko pravo, Beograd, 1997, str. 329.

Incidenca može biti formalna i efektivna. Kod formalne incidence razlikujemo zakonsku i nameravanu incidencu. Zakonska incidenca predstavlja raspodelu poreskog tereta po odredbama poreskog zakona. Nameravana incidenca predstavlja raspodelu poreskog tereta prema namerama zakonodavca.

Efektivna incidenca predstavlja stvarnu promenu u raspodeli realnog dohotka, koja nastaje kada se nametne novi porez, promeni postojeći ili izvrši zamena jednog poreza drugim.² Lice pogođeno efektivnom incidencom naziva se nosiocem poreskog tereta.

Poreska incidenca ima svoju vremensku dimenziju. U kratkom roku mnoge pojave i događaji izgledaju nepromenjivi, međutim, ako ih posmatramo na dugi rok, mogu se značajno izmeniti. Sa stanovišta vremena, treba razlikovati trenutni, kratki i dugi rok. Trenutni rok predstavlja vremenski period u kojem proizvođač nije sposoban i nije spreman da reaguje na uvođenje poreza. Ponuda proizvođača je neelastična. Uvođenje poreza usloviće rast cena i promenu u tražnji proizvoda. Promena tražnje (pad tražnje izazvan rastom cena) dovodi neminovno do pada ponude proizvođača. Sa stanovišta trenutnog roka, proizvođač u tom trenutku ne može menjati svoju ponudu, a cena po kojoj će prodavati svoj proizvod zavisi jedino od tražnje za istim.

Pod kratkim rokom podrazumeva se vreme u kojem proizvođači (prodavci) mogu uskladiti svoje ponašanje sa novonastalim uslovima. Proizvođač u kratkom roku može prilagoditi svoju ponudu zahtevima i uslovima trenutka. Ponuda je relativno elastična. Pod dugim rokom podrazumeva se vreme u kojem subjekti mogu menjati u potpunosti svoje uslove ponude, pa i u potpunosti izmeniti svoje proizvodne (prodajne) kapacitete.

Razlikovanje između trenutnog, kratkog i dugog roka od velikog je značaja za razumevanje prirode poreske incidence. Nosioци poreske politike često donose pogrešne odluke rukovodeći se rezultatima kratkoročnog dejstva poreskih mera. Neophodno je zato da finansijska teorija obezbedi nosiocima poreske politike odgovarajuća saznanja i o prirodi dugoročne poreske incidence.

Privreda predstavlja sistem čiji su delovi međusobno povezani i uzajamno zavisni. Promena u okvirima jednog dela privrede izaziva iste ili slične promene u nekom drugom delu privrede. Rast cena sredstava za proizvodnju izaziva rast cena proizvoda i, lančano, opšti rast cena. Porezi mogu imati pozitivne, ali i negativne ekonomske posledice. Posledica incidence je pad kupovne moći pojedinca, odnosno preduzeća, koja konačno snose poreski teret. Posle incidence, kod pojedinaca poreskih obveznika, javlja se niz mogućih radnji kojima će voditi borbu za povraćaj svoje ekonomske pozicije pre opo-

² D. Popović, cit. delo, str. 331.

rezivanja. Na taj način, incidenca dovodi do serije lančanih reakcija u privredi, koje se u teoriji javnih finansija jednim imenom nazivaju difuzija poreza.

3. Ekonomske i socijalne posledice incidence

Reakcije obveznika posle incidence imaju odraza na ponašanje i ekonomski položaj drugih subjekata na tržištu, iako oni nisu bili direktno pogođeni poreskim teretom. U želji da povrate svoj ekonomski položaj, pojedinci mogu reagovati na razne načine:

- 1) povećanjem radnog napora,
- 2) smanjenjem potrošnje i štednje i
- 3) smanjenjem investicija.

3.1 Povećanje radnog napora

1. Porezi mogu uticati pozitivno, ali i negativno na radni elan. Različite efekte ostavljaju porezi na dohodak u odnosu na poreze na potrošnju. Reakcija pojedinaca sa niskim dohotkom nije jednaka reakciji onih sa visokim dohotkom. Razlika postoji i kod subjekata oporezivanja pravnih i fizičkih lica.

Na osnovu sklonosti, želja i potreba svako lice je izabralo optimalnu kombinaciju radnog napora koja mu omogućuje ostvarenje određenog nivoa dohotka. Povećanje radnog napora omogućuje licu povećanje dohotka, ali i smanjenje njegove dokolice, odnosno slobodnog vremena. Ako radnik želi da ostane jednako situiran, svaka promena u visini njegovog dohotka zahteva i promenu njegovog radnog napora.

Uvođenje poreza dovodi do pada dohotka. Fizičko lice pogođeno porezom ima dve alternative. Na uvođenje poreza pojedinci neće reagovati. Druga alternativa je povećanje radnog napora pojedinca i na taj način kompenziranje dela dohotka koji je oduzet uvođenjem poreza. Kako će pojedinac reagovati zavisi od visine njegovog dohotka i da li se primenjuje proporcionalno ili progresivno oporezivanje.

Lica sa relativno niskim dohotkom pogođena incidencom nastojace da povećaju radni napor. Pojedinac, pogođen porezom, želi nakon uvođenja poreza da umanjí svoj rad, međutim, znajući da porez mora da plati i da to znači smanjenje njegovog dohotka reaguje na jedino mogući način - većim radnim naporom. Ovo nameće zaključak da porez podstiče veći radni elan pojedinca. No, da li porez utiče na pojedinca da više radi ili ne i danas je aktuelno, ali još uvek zagonetno pitanje.

Kategorije stanovništva sa niskim dohotkom, koji je neznatno iznad neoporezovanog minimuma, koriste zarađen novac prevashodno za kupovinu dobara koja su im neophodna za zadovoljavanje osnovnih ekonomskih potreba. U takvim uslovima, smanjenje dohotka izazvano oporezivanjem nameće radni napor kao uslov egzistencije. Znači, porez pojedinca podstiče da rad uveća. Možemo na ovom mestu izvesti i nešto drugačiji zaključak: kada kod pojedinaca postoji potreba za određenim nivoom dohotka, to će dovesti do reakcija koje će prouzrokovati povećanu ponudu radne snage.

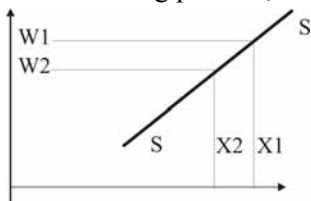
Dopunsko angažovanje radne snage radi naknade izgubljenog dohotka, zbog konačnog podnošenja poreskog tereta, poznato je pod imenom poreska naknada (ili kompenzacija). Ova tendencija nije karakteristika samo obveznika sa malim dohocima, već je prisutna i kod pojedinaca sa velikim dohotkom. Pojedinici sa višim dohotkom nisu egzistencijalno ugroženi, već kod njih postoji potreba za očuvanjem prestiža. Prestiž i navike su elementi koji rukovode pojedince sa višim dohotkom da povećaju svoj radni napor.

2. Da li će neko fizičko lice kompenzirati poreski teret kroz povećanje radnog napora zavisi i od toga da li se primenjuje proporcionalno ili progresivno oporezivanje. Ako uzmemo slučaj radnika koji prima dohodak od 1.000,00 dinara i plaća porez od 500,00 dinara, primenom proporcionalnog oporezivanja gde je stopa poreza 50% na dohodak, pojedinac će platiti porez od 500,00 dinara. Ako primenimo progresivno oporezivanje, tako da na prvih 500,00 dinara stopa poreza iznosi 20%, na sledećih 200,00 dinara stopa poreza iznosi 50% i na poslednjih 300,00 dinara stopa je 90%. Navedeno progresivno oporezivanje daje obavezu od 470,00 dinara na dohodak od 1.000,00 dinara.

Sa stanovišta obveznika stiće se utisak da nije važno koja se stopa primenjuje, odnosno da li je oporezivanje proporcionalno ili progresivno. Međutim, između proporcionalnog i progresivnog oporezivanja postoje razlike. Kada se stvari postave nešto drugačije, vide se razlike u oporezivanju. Počnimo sa licem koje ostvaruje dohodak od 1.000,00 dinara. Sada želimo da mu nametnemo jedinstvenu poresku stopu od 50%. Uvođenje proporcionalne poreske stope stvorilo je obavezu od 500,00 dinara. Reakcija pojedinca na poreski teret može biti povećanje ili smanjenje radnog napora.

Ako je u pitanju progresivno oporezivanje uz pretpostavku da se na prvih 500,00 dinara dohotka porez plaća po stopi od 20%, a na preostalim 500,00 dinara po stopi od 90%, poreski teret sada iznosi 550,00 dinara. Kompenziranje ovog poreskog tereta zahteva sada nešto veći radni napor. Ukoliko je progresivno oporezivanje oštrije, to može izazvati i suprotne efekte od očekivanih. Oštro progresivni porezi mogu prouzrokovati opadanje volje za radom ili čak izazvati napuštanje rada (zaposlena žena vraća se domaćinstvu),

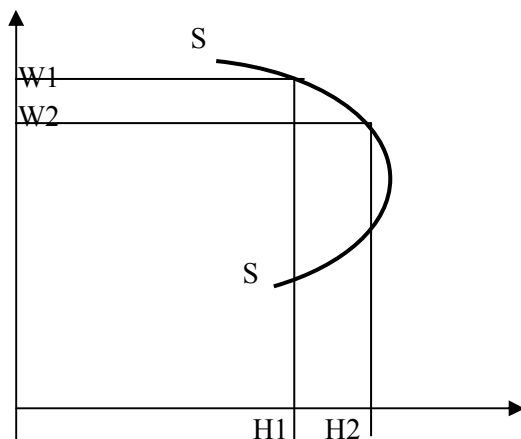
što može dovesti do toga da se i visokokvalifikovana radna snaga pre vremena povlači iz radnog procesa, što privredi može biti samo od štete.³

Slika 1. Uticaj poreza na radni napor i visinu nadnice

Uvođenje poreza (slika 1.) determiniše smanjenje plate sa W_1 (nivo plate pre uvođenja poreza) na W_2 (nivo plata posle uvođenja poreza). Oporezivanje je prouzrokovalo i opadanje volje za radom, odnosno došlo je do smanjenja odgovarajućeg broja radnih sati sa H_1 na H_2 .

Kada se uvede porez, očekuje se da dohodovni efekat podstakne poreskog obveznika ne da smanji radni efekat, već, naprotiv, da poveća svoje radno angažovanje. Ovo zbog toga što intenziviranje fiskalne presije uzrokuje „osiromašenje” pojedinaca. Pojedinaac može sebi da priušti manje proizvoda, odnosno manje svih onih potreba koje je ranije (pre uvođenja poreza) mogao da priušti. Da bi sačuvali svoj status (standard) pojedinac je prinuđen da više radi, te da kroz dodatne aktivnosti ostvari svoje (ranije ustanovljene) potrebe. Radeći više, pojedinac je „osiromašen” i u pogledu slobodnog vremena i slobodnih aktivnosti.

Slika 2. Dohodovni efekat poreskog obveznika na uvođenje poreza

³ J. Lovčević, Institucije javnih finansija, Beograd, 1975, str. 145.

Pad stope plate posle plaćanja poreza sa W1 na W2 dovodi do povećanja broja radnih sati sa H1 na H2 (slika 2). Porez je, dakle, uslovio veći kvantum radnih aktivnosti.

3. U dosadašnjoj analizi pretpostavljali smo da je reagovanje radnika na promene dohotka izazvano porezom jednako njegovom reagovanju na rast radnog napora. To ne mora da bude pravilo. Porezi mogu da izazovu efekat suprotstavljanja. Uvođenje poreza može da izazove osećanje nezadovoljstva, želju da se odbaci i da se nanese gubitak državi smanjenjem radnog napora, a time i poreske osnovice.⁴

Nezadovoljstvo porezom nameće kod zaposlenih želju da rade samo onoliko koliko je potrebno da bi ostvarili dohodak za egzistencijalni minimum. Takva reakcija je sigurno skupa za radnika, ali, zadovoljstvo osvete nadoknađuje sav gubitak. Kada postoji efekat suprotstavljanja, nastalo smanjenje radnog napora biće veće, ili će porast biti znatno manji, nego što bi bio inače.⁵

Faktori sadržani u efektu suprotstavljanja mogu da deluju i u drugom pravcu. Efekat suprotstavljanja može da se pretvori u efekat podrške. To bi konačno zavisilo od stava javnosti, odnosno od stava grupe kojoj pojedinac pripada. Ako plaćanje poreza bude shvaćeno i podržano u javnosti kao obaveza prema neophodnoj potrebi države, kao uslov za sticanje određene javne usluge, to će značiti da su se stekli elementi efekta podrške.⁶

4. Fenomen poreske incidence javlja se i u poslovanju preduzeća. Plaćanje neposrednih poreza smanjuje dobit i likvidna sredstva preduzeća. To primorava preduzeća da vode politiku povećanog radnog napora. Kroz povećanu produktivnost rada i efikasnu upotrebu sredstava za proizvodnju, preduzeća vrše obezbeđenje poreskog tereta. Ona preduzeća koja kroz povećanu produktivnost i efikasnost poslovanja obezbeđuju neophodna sredstva za poreske obaveze, održaće se na tržištu. To znači da je incidenca imala pozitivni efekat na poslovanje preduzeća.

Incidenca može i negativno delovati na ekonomski položaj preduzeća. U svim onim slučajevima gde je preduzeće izgubilo svoju poziciju na tržištu zbog delovanja incidence, može se smatrati da je oporezivanje imalo neposredno negativno dejstvo na efikasnost poslovanja preduzeća. To, takođe, znači da je država svojom poreskom politikom destimulativno delovala na uslove privređivanja, što će, svakako, imati u dugom roku i negativne efekte na fiskalne prihode.

⁴ R. Musgrave, Teorija javnih finansija, Beograd, 1973. str. 193.

⁵ R. Musgrave, cit delo, str. 193.

⁶ Milošević, G. „Evazija poreza”, časopis *Nauka – bezbednost – policija*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2006, br. 2/2006, (strana 67).

5. Posredni porezi ne smanjuju dohodak, ali prouzrokuju rast cena. Rast cena neposredno dovodi do pada kupovne snage potrošača. Incidenca posrednih poreza zato uslovljava da oporezovano lice poveća svoj radni napor i tako nadoknadi izgubljeni dohodak. Pojedinci koji ostvaruju dohodak na granici egzistencije posebno su pogođeni porezima na potrošnju i oni izlaz nalaze u povećanom radnom naporu ili kroz pronalazak bolje plaćenog posla.

Seljenje radne snage sa manje plaćenog posla na bolje plaćeni posao (izazvan incidencom), dovodi do poremećaja ravnoteže na tržištu rada. Seljenje radne snage menja odnose ponude i tražnje, a time i cenu radne snage. Potraga za bolje plaćenim poslom, posmatrano na dugi rok, povećava ponudu radne snage (na tim poslovima) na tržištu. Tržište deluje po automatizmu, veća ponuda radne snage dovodi do pada cene (najamnine) radne snage.

3.2 Smanjenje potrošnje i štednje

Incidenca, kao što je rečeno, može izazvati povećanje radnog napora i time nadoknaditi „izgubljeni” dohodak, ali ona može uticati i na potrošnju u smeru njenog smanjivanja. To je, dakle, druga alternativa incidence.⁷

Svi porezi imaju efekat na dohodak. Utičući na dohodak, porezi teže da smanje potrošnju i da ograniče štednju (kao buduću potrošnju). Međutim, uticaj poreza na dohodak kod raznih ljudi je različit. Sklonost potrošnji opada idući uz skalu dohotka, a raste sklonost štednji i obrnuto.

Kategorije stanovništva sa egzistencijalnim minimumom, po pravilu, ceo dohodak troše za svoje osnovne životne potrebe. Ova kategorija stanovništva neće imati nikakve sklonosti ka štednji. Oporezivanje obveznika visokih dohodaka koji preferiraju očuvanju postojećih navika i prestiža, imaju sklonost ka štednji. Obe kategorije stanovništva reagovaće na incidencu. Kod pojedinaca sa niskim dohotkom incidenca izaziva smanjenje potrošnje. Pojedinci sa visokim dohotkom na incidencu reaguju smanjenjem štednje, a potrošnju zadržavaju na istom nivou.

Kod smanjenja potrošnje usled incidence odlučujuću ulogu imaju elementi elastičnosti. Potrošnja proizvoda zavisi od koeficijenta elastičnosti tražnje proizvoda i usluga. Ukoliko je tražnja proizvoda savršeno neelastična, incidenca neće uticati na kvantitet potrošnje proizvoda. To je slučaj sa potrošnjom osnovnih egzistencijalnih namirnica (hleb, mleko). Ako je potrošnja proizvoda elastična, incidenca će usloviti promenu u potrošnji. Mogao bi se izvesti zaključak „da porez na životne potrebe pada teže na potrošnju od poreza na luksuz”.⁸

---

⁷ J. Lovčević, cit. delo, str. 146.

⁸ R. Musgrave, cit. delo, str. 216-217.

Analizirajući uticaj incidence na potrošnju, J. Lovčević izvodi sledeći zaključak: „da porez na dohodak smanjuje potrošnju u toliko većoj meri ukoliko su obveznici dohotka niži. I obrnuto: visoka dohodarina odražava se negativno na štednju ukoliko se ide od niže ka višoj klasi dohotka”.⁹

3.3 Smanjenje investicija

1. Iako se porez u kratkom roku ne prevaljuje putem cena, porez može da utiče na pravac i nivo budućih investicija. Investicije su prvenstveno finansijska odluka, usmerena na monetarni dobitak, dok je sam akt – akt potrošnje. Značaj investicija leži u činjenici da povećanje kapitalnog skoka jedne zemlje uvećava njene proizvodne mogućnosti i potencijale privrednog rasta.

Treba razmotriti i pitanje kako porez utiče na izbor investicije u pogledu zadržavanja gotovine i investiranje sa aspekta rizika. Uticaj incidence na proceduru odlučivanja privrednih subjekata o preduzimanju ulaganja zavisi upravo od toga kako investitor formuliše svoja očekivanja, za koje oblike investiranja je zainteresovan i kakav je uticaj *time lag* u sferi oporezivanja i protoka gotovine. To je složen proces koji zahteva ocenu rentabilnosti projekta.

Investitor mora sam da oceni tržišne izgledе različitih investicionih projekata. On mora da odredi kvalitativnu vrednost onoga što smatra poželjnim ili nepoželjnim karakteristikama raznih mogućnosti investicija. Formulirane su brojne metode za ocenu rentabilnosti projekta. Između raznih varijanti razmotrićemo metodu neto sadašnje vrednosti.

Metod neto sadašnje vrednosti polazi od vremenske dimenzije novca. Naime, zbog vremenske vrednosti novca, sadašnja vrednost određenog projekta je veća od buduće vrednosti apsolutno istog efekta. Diskontni račun je način da se fenomen vremenske vrednosti novca uključi u obračun rentabilnosti projekta. Kriterijum neto sadašnje vrednosti (NPV) je osnovni dinamički investicioni kriterijum. Neto sadašnja vrednost projekta može se izračunati pomoću sledećeg izraza:

$$\sum_{t=1}^n \frac{E_t - S_t}{(1+i)^t} \quad \text{gde su:}$$

$t=1$

E – prihodi,

S – troškovi i

i – diskontna stopa.

t

Eskontni faktor po godinama računa se po formuli: $1/(1+i)$.

⁹ J. Lovčević, cit. delo, str. 246.

2. Uz diskontni faktor od 5% koji reprezentuje tzv. faktor sadašnje vrednosti, oćenićemo najpre prihvatljivost investicije. Pretpostavimo da odrećeno preduće preuzima investiciju od 10.000 evra u projekat koji će omogućiti priliv gotovine od 5.000 evra tokom narednih pet godina. Da bi se izračunala neto sadašnja vrednost potrebno je sprovesti sledeće:

Broj godina	Neto buduća dobit	Faktor sadašnje vreme (5%)	Sadašnja vrednost
0	(10.000)	1	(10.000)
1	5.000	0.952380952	4.762
2	5.000	0.907029478	4.535
3	5.000	0.863837599	4.319
4	5.000	0.822702475	4.114
5	5.000	0.783526166	3.918
		Neto sadašnja vrednost	11.648

Kriterijum neto sadašnje vrednosti ukazuje na prihvatljivost projekta. Sada u analizu uključujemo porez. Obaveza plaćanja poreza često dospeva sa vremenskim pomakom. Pretpostavimo da je poreska stopa 20% i da se porez plaća sa vremenskim pomakom od godinu dana. Neto sadašnja vrednost projekta posle poreza iznosiće:

Broj godina	Neto buduća dobit	Faktor sadašnje vreme	Plaćen porez	Sadašnja vrednost pre poreza	Sadašnja vrednost posle poreza
0	(10.000)	1	/	(10.000)	(10.000)
1	5.000	0.952380952	2.000	4.762	6.667
2	5.000	0.907029478	(1.000)	4.535	3.628
3	5.000	0.863837599	(1.000)	4.319	3.455
4	5.000	0.822702475	(1.000)	4.114	3.291
5	5.000	0.783526166	(1.000)	3.918	3.134
			(1.000)	11.648	10.175

Neto sadašnja vrednost našeg projekta „pre oporezivanja” je 11.648. Nakon oporezivanja, neto sadašnja vrednost projekta iznosi 10.175. Kriterijum neto sadašnje vrednosti ukazuje da se podrži odluka da se projekat nastavi. Za investitora je očigledno veći rizik projekta koji je oporezovan. To će znaćiti u realnim uslovima investiranja veću opreznost i manje investiranje.

Projekat koji zahteva veći obim investiranja nosi visok rizik, a očekivani prihod ne pruža satisfakciju investitoru, zbog čega neće biti pozitivno tretiran.

Incidenca očigledno povećava rizik ulaganja i smanjuje nivo očekivanih prihoda investitora. Ona značajno utiče na rentabilnost investicija koje sada postaju nerentabilne u poređenju sa investicijama iz kojih prihodi nisu oporezovani. Naravno, investicije su determinisane, pre svega, kamatom i nivoom nacionalnog dohotka. Međutim, uticaj poreza na determinante investicija je značajan i nezaobilazan element ocene investicionog poduhvata.

Umesto zaključka

Ekonomski i socijalni pristup problemu prevalljivanja poreza zasniva se na analizi individualnog ponašanja poreskih obveznika, odnosno analizi načina na koji poreske stope i instrumenti primene poreza utiču na ekonomske prilike poreskih obveznika. Plaćanje poreza kod obveznika izaziva smanjenje ekonomske snage i pogoršanje njegovog materijalnog statusa. Otuda, prirodna je težnja poreskih obveznika da plate porešku obavezu u manjem iznosu, koristeći nedorečenosti ili nedovoljnu preciznost propisa, kao i njihova težnja da pod najpovoljnijim uslovima primene poreske propise.

Uvođenje poreza kod svakog obveznika neminovno dovodi do pada dohotka. Obveznik pogođen porezom ima dve alternative. Na uvođenje poreza pojedinci neće reagovati. Druga alternativa je preduzimanje određenih ekonomskih aktivnosti i na taj način kompenziranje dela dohotka koji je oduzet uvođenjem poreza. Kako će pojedinac reagovati zavisi od visine njegovog dohotka i da li se primenjuje proporcionalno ili progresivno oporezivanje.

Poreski obveznik nastoji da deo poreskog tereta ne plati, ili da iznos poreskog tereta prevali na neko drugo lice. Procesom prevalljivanja poreza obveznik je samo izbegao da bude nosilac poreskog tereta, a u krajnjoj instanci neko drugo lice mora poneti poreski teret. Na ovaj način obvezniku poreza nije umanjen dohodak, ali je zato za iznos poreza koji je prevaljen, smanjena ekonomska snaga drugog lica – konačnog poreskog placa.

U okviru ekonomskog prostora, lica pogođena poreskom incidencom takođe reaguju. Način reagovanja konačnog poreskog placa uslovljeno je nivoom dohotka, odnosno nivoom ekonomske snage pojedinca. Lica sa relativno niskim dohotkom pogođena incidencom nastojace da povećaju svoj radni napor, da promene ili smanje potrošnju i štednju, odnosno da odustanu od željene štednje. Lica sa visokim dohodkom koja preferiraju očuvanje postojećih navika i prestiža, na poresku obavezu reagovalaće različito u odnosu na lica sa

niskim dohotkom. Na incidencu, pojedinci sa visokim dohotkom reaguju kroz smanjenje štednje, a potrošnju zadržavaju na istom nivou.

Uticaj incidence na proceduru odlučivanja privrednih subjekata o preduzimanju ulaganja zavisi upravo od toga kako investitor formuliše svoja očekivanja, za koje oblike investiranja je zainteresovan i kakav je uticaj *time lag* u sferi oporezivanja i protoka gotovine. To je složen proces koji zahteva ocenu rentabilnosti projekta. Investitor mora sam da oceni tržišne izgledе različitih investicionih projekata. On mora da odredi kvalitativnu vrednost onoga što smatra poželjnim ili nepoželjnim karakteristikama raznih mogućnosti investicija.

Literatura:

1. Jelčić B., Nauka o financijama i finansijsko pravo, Zagreb, 1983.
2. Kulić M., Poreska utaja i krijumčarenje, Beograd, 1999.
3. Lovčević J., Institucije javnih finansija, Beograd, 1975.
4. Marinković R., Formiranje cena u tržišnoj ekonomiji, Kragujevac, 1998.
5. Milošević G., Porez i izbegavanje poreza, Beograd, 2005.
6. Milošević, G. „Evazija poreza”, *Nauka – bezbednost – policija*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2006, broj 2/2006,
7. Milošević G., Javne i monetarne finansije, Beograd, 2010.
8. Musgrave R., Teorija javnih finansija, Beograd, 1973.
9. Perić A., Finansijska teorija i politika, Beograd, 1971.
10. Petrović M., Finansije i finansijsko pravo, Osijek, 1982.
11. Popović D., Nauka o porezima i poresko pravo, Beograd, 1997.
12. H. Filipović, Nauka o finansijama, Sarajevo 1959.

TAX INCIDENCE

Summary: A country, guided by the common interest, establishes the financial allocation of tax burden, in accordance with the tax power of taxpayers. Taxpayers react differently to tax liability. Some taxpayers, being aware of the tax burden, pay their taxes, while other individuals burdened by taxation, taking into account their own special interests, do not accept this distribution. Namely, taxpayers, guided by their own personal goals, perform a new economic distribution of tax burden. Taxpayer has to pay the taxes, but he reacts in a way that he passes the tax burden on to other persons. The process of tax shifting may refer to one or more persons. When there are no more possibilities to pass the tax burden to some other person in the process of tax shifting, than the incidence „falls upon” a final taxpayer.

Key words: taxpayer, final taxpayer, tax, incidence.